

Den nye klassedeling:

Toppen:

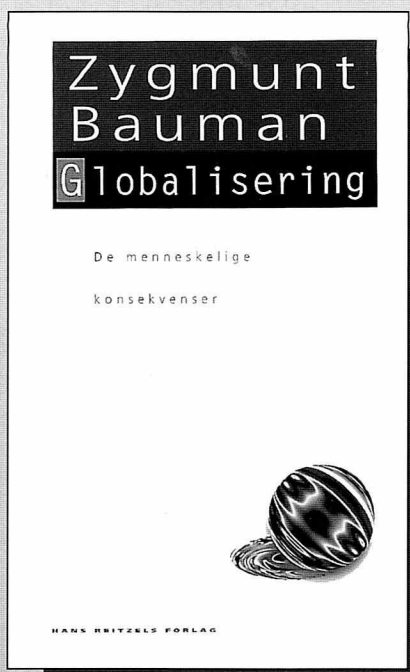
De reelle og virtuelle globale turister

Bunden:

De stavnsbundne og tvangsemigrerede

Knud Vilby anmelder

Sociologen Zygmunt Bauman og
økonomen Samir Amin om
globaliseringens polariseringstendenser
og de menneskelige konsekvenser

Zygmunt Bauman:

Globalisering.

De menneskelige konsekvenser.

Oversat af Helga Poder.

131 sider kr. 175,-.

Hans Reitzels Forlag. 1999.

Samir Amin:

Kapitalism i globaliseringens tid.

192 sider.

Forlaget Daidalo,

Box 1230,

402 43 Göteborg.

(www.daidalos.se)

To ældre, kloge herrer Zygmunt Bauman (f. 1925) og Samir Amin (f. 1931) ser på globaliseringen fra vidt forskellige vinkler og med store forskelle i tænkning og attitude. Men begge når de frem til, at et af globaliseringens dominerende træk er dens indbyggede tendens til at øge polariseringen i verden. Og denne polariseringstendens er ikke et nemt afhjælpeligt og overset biprodukt. Den er en konsekvens af selve globaliseringsmekanismerne. Og den strækker sig fra det store og overordnede niveau og helt ned til relationerne mellem individer, og (for Baumans vedkommende) til racismen og fremmedangsten.

Zygmunt Bauman udtrykker det overordnet ved at skrive, at "den tiltagende og bekymrende polarisering af verden og dens befolkning, som bemærkes overalt, er ikke et eksternt, fremmed og forstyrrende "kæp-i hjulet"-indgreb i globaliseringsprocessen; den er effekten deraf".

Samir Amin siger, at to nye elementer karakteriserer det nye verdenssystem, der er under udvikling: Det ene er den selvcentrerede nationalstats forvitring og den deraf følgende svækkelse af den politiske og sociale kontrol defineret bag nationalstatens grænser. Det andet er, at den gamle opdeling i verden mellem et industrialiseret centrum og ikke-industrielle perifere regioner afløses af fremkomsten af nye polariseringsdimensioner. Dem vender vi tilbage til.

Bauman og Amin er to meget forskellige mennesker. Bauman er den polsk-fødte sociolog, der slog sit navn og sin berømmelse fast, da han i 1989 fik Amalfi-prisen for sin bog "Modernitet og Holocaust". Han er en fremragende skriftlig og mundtlig formidler, og han har – ikke mindst i Skandinavien – fået nærmest kultstatus for sin evne til at beskrive og analysere det moderne industrisamfunds værdikrise.

Samir Amin er en langt mere teoretisk teoretiker. Han er født i Egypten, er økonom, og der er danske udviklingsteoretikere der vil kunne huske ham, fordi han i 1970'erne var blandt de toneangivende i den marxistisk orienterede debat om afhængighedsteorier. Han var netop en af dem, der beskrev, hvordan globale skævheder øges, fordi centrets udvikling hindrer reel udvikling i de globale periferier. Amins stil er i dag den lidt ortodokst marxistiske. Men analysen er bestemt ikke uinteressant.

Turisterne og vagabonderne

Bauman fokuserer, som undertitlen på hans Globaliseringsbog angiver, netop på "De menneskelige konsekvenser". Og et af hans fremragende billeder er billedet af det moderne globalsamfunds turister og vagabonder.

Et nyt samfund er udviklet, hvor store grupper af mennesker i toppen har fået en mobilitet som aldrig før. De kan rejse gennem livet, som de har lyst. De kan vælge og vrage mellem forskellige destinationer, alt efter hvilke fornøjelser eller udfordringer, de har at byde på. Overfor dem står "folk på bunden", som er låst fast til snavs, elendighed og arbejdsløshed, som helt bogstaveligt ikke kan få lov til at rejse eller forlade deres områder (apropos danske og andre industrilandes visumbestemmelser som udelukker mennesker fra fattige lande fra at rejse legalt, og har indført et rejseapartheid-system).

Samtidig med, at folk bunden i vid udstrækning er stavnsbundne, er det

dog også blandt dem, man finder verdens tvangsemigranter, som af krig eller katastrofe tvinges til at vandre. Med Baumans ord: "Det kan meget vel være, de opholder sig på et meget ubehageligt sted, som de gerne vil lægge bag sig, men de har ingen andre steder at tage hen, eftersom det ikke er sandsynligt, at de bliver budt velkommen og får lov at slå telt op noget andet sted."

For den ene gruppe har et hvert rum mistet sin begrænsende karakter, og det krydses både reelt og virtuelt. Den anden gruppe er derimod de "lokalt bundne" som passivt må finde sig i de forandringer, der påføres dem. Samtidig betyder medieudviklingen, at det hele tiden står smerteligt klart for den underklasse, hvordan de adskiller sig fra de nye globale turister. Selv er de vagabonderne. Men denne nye bund er toppens forudsætning.

Befæstningen af lokalområder

Og Bauman demonstrerer sine analytiske evner ved at bygge videre på dette billede i en beskrivelse af moderne fængselssystemers funktion, og af hvordan kravene om lov og orden også får nye dimensioner. Han viser (velkendt), hvordan samfundet vurderer forbrydelser "i toppen" og "i bunden" af samfundet meget forskelligt, og analyserer udviklingen "i bunden" blandt andet med henvisning til de amerikanske forskere Corkle og Korn's undersøgelser (1954), der viste, hvordan retsprocessen og afstraffelsen for de underprivilegerede struktureres som et ritual for afvisning og udelukkelse fra samfundet, med det resultat, at der produceres mindreværd og yderligere socialt betinget kriminalitet. Det, der skulle føre til resocialisering, bliver i stedet til forbryderskoler.

Og i Baumans transformation af denne analyse til dagens globale samfund leder det ham frem til at konkludere, at når "de lokalt bundne" i det mobile globalsamfund reagerer på deres egen bund-status, så fører denne reaktion til had og afvisning af grupper, der ligger udenfor:

"Udelukkelsen fra den globale frihed er tilbøjelig til at slå tilbage i form af befæstning af lokalområdet. Afvisning fremmer bestræbelser på at afgrænse lokaliteter efter koncentrationslejrenes mønster. Afvisning af dem, der afviser én, fremmer bestræbelserne på at skabe lokaliteten om til en fæstning. De to bestræbelser forstærker gensidigt hinandens virkninger og sikrer tilsammen, at fragmentering og fremmedhed "i bunden" bevarer sin plads som tvilling til globalisering "i toppen".

Hvis man ikke får del i den nye udviklings utrolige muligheder, så reagerer man i det polariserede samfund ved at lukke sig sammen om sig selv og sine egne, og ved at befæste sig i forhold til omverdenen.

Denne analyse skal naturligvis samtænkes med det væld af internationale rapporter og statistikker, som viser, hvordan økonomisk og politisk ulighed er hastigt voksende i disse globaliseringsår. Og den giver et godt bidrag til forståelse af, hvorfor denne grænseløse nye tid så mange steder i verden og langt ind i de mindste dele af vores eget samfund, skaber tendenser til at der trækkes nye intolerante grænser, som befæstes.

De fem globale monopoler

Samir Amin er mindre medrivende læsning. Den svensk-udgivne bog skæmmes også af at være en redigeret samling af videnskabelige papers. Der er lidt for mange gentagelser, og lidt tung tomgang undervejs. Da Amin (pris-

værdigt nok) er en politisk tænkende økonom som gerne vil forbedre og forandre verden, er der også nogle bud på hvordan den skæve udvikling kan forandres. Stærkest står dog analysen.

Centralt i Amins beskrivelse af de nye polariseringsdimensioner er det, han kalder udviklingen af det globale centers fem monopoler:

1. Det teknologiske monopol.
2. Den finansielle kontrol af verdensomspændende finansmarkeder.
3. Monopolkontrollen af planetens tilgængelige råvarer.
4. Medie og kommunikationsmonopolet.
5. Monopolet over masseødelæggelsesvåben.

Hans hovedbudskab er, at globaliseringen via markedet er et reaktionært projekt, og at man heroverfor må sætte kampen for skabelsen af et globalt politisk system, som har til opgave at sætte grænser for markedet, på samme måde som nationalstaten historisk var i stand til at sætte grænser for det nationale marked. Det er den ide, han videreudvikler i bogen.

Det mest interessante er imidlertid påvisningen af, hvordan monopoliseringstendenserne har ændret sig. De nye og stærkere globale monopoler (ikke mindst finans- og medie- og kommunikations-monopoler) fører i samspil med svækkelsen af nationalstaten til at masser af forsøg på politisk styring i dag finder sted i et politisk vakuum.

Og som Amin skriver "I tider af forvirring kan illusoriske løsninger som fundamentalisme og chauvinisme være stærkt politisk mobiliserende." Jeg skal ikke her gå længere ind i Amins løsningsforslag. Jeg synes som nævnt ikke, de er helt så overbevisende som analysen, men det ændrer naturligvis ikke ved, at dette århundredes politisk-økonomiske udfordring er at sætte rammer for globaludviklingen, og at gøre det på en måde, der giver demokratiet en ny rolle.

Den glemte sociale indignation

Jeg startede med at skrive, at det var to gamle mænds bidrag til analysen af tiden. Og jeg fremhævede alderen, fordi der blandt globalturisterne er en tendens til at afvise bekymringer som bagudrettede og kritik som statisk og ude af stand til at indarbejde det nye samfunds dynamiske udvikling.

Styrken ved Amins og Baumans analyser er imidlertid blandt meget andet påvisningen af, hvor forskelligt "det nye samfund" fungerer i forhold til forskellige grupper, globalt og i det enkelte land.

Preben Wilhjelm kritiserede fornylig i et interview i Politiken en gruppe nye livsstilspolitikere for at glemme den sociale indignation og for netop at overse den nye klassedeling som skabes i disse år.

Bauman og Amin har fastholdt indignationen, selv om de – trods alderen – selv hører til de meget mobile i det nye samfunds top.